

KASSÁK LAJOS 80 ÉVES

Szerkesztőségünk és munkatársaink szeretettel köszöntik a magyar és világirodalom nagy hatású újítóját, a 80 éves Kassák Lajost.

BORI IMRE

KASSÁK LAJOS A MAGYAR IRODALOMBAN

1.

Kassák Lajosnak több mint fél-évszázados folytonos munkálkodása, kitartó és makacs produktivitása, életművének nyilvánvaló jelentősége ellenére sincs még irodalomtörténeti helye megnyugtatóan kijelölve. Tény ez, mely az élő irodalom viszonylatában általánosabb érvennyel is bír, és a magyar irodalomtörténetírásnak az élő írókkal szemben tanúsított oly régi hagyományokra támaszkodó fenntartásos magatartását szemlélteti. A magyar irodalomtörténetírásra a múltnak, a már megállapodottnak, a nem változónak, a már kialakult értékrendnek a tisztelete nyomta rá bélyegét, s az olyan könyvek, mint Toldy Ferenc esztétikai levelei Vörösmarty epikus munkáiról, Horváth János Ady-tanulmánya vagy Lukács Györgynek Balázs Béláról írott tanulmánygyűjteménye, kivételességükkel érvényesítik ezt a tényt. Feltűnő ugyanis a magyar irodalomtörténetírásnak már-már csökönys bizalmatlansága az élő irodalommal szemben, s szemmel látható az a bizonytalanság is, amely elfogja a tudomány munkását, ha kortársai helyét kell keresnie, és éppen ezért a munkát, amely az övé is lehetne, szívesen engedi át a napi kritikai tevékenységet űzőknek.

Az irodalomtörténetírásnak ilyen viszonyulásából következett, hogy az irodalmi múlt részletesen kidolgozott térképével bírnak és aránylag szilárd fogódzóink vannak, vizsgálati módszerek alakultak ki, léteznek tárgyalási módok; melyeket a vizsgálódás anyagának természete szabott meg, ugyanakkor az élő irodalom vizsgálata és kutatása háttérbe szorult, elannyira, hogy akár arról is beszélhetünk: a magyar irodalomtörténetírás lemondott a kortárs-irodalom vizsgálatáról, nincsenek módszerei, hiányzik a tárgyalási módoknak és módszereknek az a változata, amely a józan és tárgyilagos szemléletet éppen úgy biztosítja, mint ahogy számol az élő irodalom folytonosan változó, alakuló jellegével is.

Az irodalomtörténetírásnak múltra összpontosuló figyelmét jelzi immár az irodalomszemléletnek egy általánosabb síkján, hogy nem a kortárs-irodalom szelése, igénye, esztétikuma érvényesül a múlt vizsgálatában, hanem az elmúlt korok létrehozta esztétikum, irodalmiság hat a Kortárs-irodalomhoz való viszonyra is, annak szellemisége akar érvényesülni. Ezért emelkedhetett a magyar irodalomtörténetírásban perdöntő erejűvé a kérdés: egy-egy újabb jelenség, törekvés milyen módon folytatója a múltnak, milyen mértékben támaszkodik a hagyományokra, mennyiben él benne a múlt – és nem azt vizsgálja ennek következtében, hogy a múltnak egy-egy kérdéses szakasza vagy jelensége milyen vonásaiban előlegezi a később megszólaló irodalmat, mennyire volt méhe a nyomában fellépő irodalmi korszaknak. Az irodalomtörténeti szemléletben éppen ezért az utódkeresés és nem az elődkutatás szempontjai érvényesülnek, következőképpen nézőpontja sem a jelenben van, mint természetesen lenne, hanem a múltban, és az irodalomtörténész nem a jelenből pillant a múltra, hanem a múltból nézi a jelent.

Az ilyen szemléletbeli konstellációban az újnak a törekvései nyilván eleve mostohaorsora vannak ítelve, különösen akkor, ha e szemléletbe nem irodalmi kritériumok is elegyednek. Már a Nyugat-mozgalom körül történtek mutatnak ilyen vonásokat, ám a magyar avantgarde-hoz való viszony az, amely a legbeszédebben mutatja az irodalomtörténetírásnak az idegenkedését attól a gondolatától, hogy a XX. század irodalmi képének fő vonalaként fogja fel ezt az önmagában

heterogén mozgalmat, s belőle indulva ki, hozzá viszonyítva szemlélje mindazokat a jelenségeket, amelyeket századunk produkált, ebből a szempontból nézve „irodalmi” századunk „előidejét”, a XIX. század második felét és a századfordulót, nemkülönben pedig a Nyugat-mozgalmat, amelynek kodifikálása irodalomtörténeti szempontból éppen hogy befejeződött, ha nem is problémamentesen, hiszen sem periodizációja, sem részletkérdései nem döntötték el, hogy a Nyugat betetőzése-e elsősorban a XIX. század magyar irodalmának, jellegében annak XX. századi továbbélésében a kiteljesedése, vagy valóban új-e az az „új”, mit hozott, hogy XX. századi jelenségnek kell elsősorban tartanunk.

Ezek a kérdések azonban nemcsak a Nyugat irodalmi világának szempontjából jelentősek, hanem a nyomában fellépő „új irodalom” vonatkozásaiban is, hiszen egészen más arányok és periodizáció alakul ki az egyik vagy a másik felfogás érvényesítésével, függetlenül attól, hogy a századunk első feléről készíthető metszetben az egyes „geológiai” korszakok egymásra tornyosultak, katalizma nyomán „egymásradobáltak” mutatkoznak. Századunk első három évtizede ugyanis a felgyorsult idő jegyében élt: a pozíciót éppen hogy megerősítő Nyugat ellenében megindul A Tett, majd ezt követően a Ma, s ennek a nyomdokában a húszas évek elején az az írói nemzedék, melynek tagja Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, József Attila, Déry Tibor volt. A kérdést a nemzedékeknek ez a gyors váltakozása bonyolultabbá teszi, hiszen itt már évek kérdésévé zsugorodott az, ami a múlt században még évtizedek lassúbb munkája nyomán született egy kényelmesebb egymásutániság jegyében. Századunkban az egyidejűség csillagképében alakult a magyar irodalom – egy Radnóti vagy Weöres Sándor egyszerre lehetett a harmincas években Babitsnak, Kassáknak, József Attilának a kortársa, és így nyilvánvalóan egyértelmű kpletekről aligha beszélhetünk, még ha az irodalomtörténeti periodizáció éppen az ilyen kpletek kidolgozását szeretné is megvalósítani.

Kérdés tehát, van-e bátorsága az irodalomtörténésznek századunk irodalmi képét rajzolgatva, a Nyugat ellenében is A Tett-ben jelölni ki az irodalmi fordulatot hozó mozzanatot, és A Tett vezérében, Kassák Lajosban üdvözölni azt az írói egyéniséget, ki új utakra vitte és döntő módon befolyásolta századunk magyar irodalmát, vagy megelégszik A Tett-nek és Kassáknak a szereplését vizsgálva azzal, hogy a magyar irodalom „zavaró mozzanataként” fogja fel az avantgarde betörését, mellékágnak, mi valójában a sodrást jelentette.

A magyar irodalom nagy, hatkötetes körképében sem találjuk Kassák Lajos művészetének, jelentőségének a megnyugtatóan kijelölt helyét. „A korszak irodalmának fő áramlatai” című részbe kerül „A polgári ellenzéki irodalom csoportjai” és a „Szocialista törekvések” című fejezetek közé ékelve, ám mégis elmosódottan, hiszen a kötetben szerepel egy „Összefoglalók és útkeresők” című rész is, írói portrék sorozataként, melynek élén kellene valójában állnia, hiszen századunk magyar irodalmának valójában ő volt legnagyobb hatású és jelentőségű „útkeresője”.

A magyar irodalomtörténetírás fentebb vázolt szemléleti jellegéből következően olvashatjuk róla: „A megújuló magyar irodalomban – mindenekelőtt az európai avantgardista mozgalom eredményeinek közvetítése miatt – sajátos szín Kassák Lajos munkássága. Az Ady utáni líra továbbfejlődésének egyik jelentős, bár jobbra elszigetelt útja kapcsolódik nevéhez” (A magyar irodalom története. VI. kötet, 211. old.).

E sommás vélemény változatai kísértének a Kassák helyét kijelölő tanulmányok irányzatosságában, jelezve, hogy mindaddig, amíg a magyar avantgarde nem rehabilitálódik az irodalomtörténeti köztudatban, ebből következően amikor eredményei és nem vadhajtásai kerülnek a szemlélet középpontjába, Kassák Lajos helyét sem sikerül megnyugtató és a valóságot megközelítő mértékben tisztázni.

2.

Monográfiával kellene bizonyítani, aminek a vázlatát adhatjuk csak e pillanatban, arra a kérdésre felelve, hogy mit is tartalmaz tulajdonképpen az irodalomtörténetben olvasható következő mondat: „A megújuló magyar irodalomban – mindenekelőtt az európai avantgardista mozgalom eredményeinek közvetítése miatt – sajátos szín Kassák Lajos munkássága”.

E „sajátos szín” a modern magyar irodalom legnagyobb áttörési kísérletét fedi a kortárs-Európa irányába, azt a pillanatot, amikor a magyar irodalom utoléri Európát. Kassák fellépésével és A Tett megjelenésével nagyobb szakadék hidalódik

át, mint amekkorát a Nyugat íve fogott be indulásának idején: A Tett és a Ma ugyanis abszolúttá tette azt az irodalmi és világgépi radikalizmust, amit a Nyugat még csak relative, tehát csak a magyar irodalom palánkja mögött vitt véghez, s mi több, elsősorban Kassák Lajosnak tulajdonítható érdemként, körülbelül egészen a harmincas évek elejéig a magyar irodalom tartani tudta a lépést Európával (nemegyszer egy fél lépéssel előtte is járva!), s azután Kassák munkásságának kiteljesedésével, egyéni útként, éljen tovább és hasson ma is.

Hiba lenne tehát Kassákban pusztán csak a „közvetítőt” látni. Nem pusztán szeizmográfja volt a magyar irodalomnak, amely az irodalmi-művészeti „földremlőéseket” regisztrálja, felfogja, sokkal inkább maga is „földremlőéseket” előidéző centrum — egyéniség és kreatív teljesség, nem a másoló, hanem az európai művészeti mozgalmakkal együtt beszélő alkotó, akinek művészete oly jellegzetes módon futott párhuzamosan az európai mozgalmak „logikájával”, anélkül, hogy egyéni veretéről és köréről le kellett volna mondania. S ha van jellemzője ennek a művészetnek, akkor nem utolsósorban az a konokság az, amellyel a maga alkotói démonára hallgatott, a változatok sokasága ellenére is, megőrizve eltökélt egyenesvonalúságát, építkezett.

Kassák nyilvánvalóan az olasz futurizmustól kapta az elhatároló lökést, a „pályájára állító” hatást ennek a mozgalomnak dinamizmusából kapta, a cselekvés elvének világképi következményeire építkezett. S ha a magyar irodalmi köztudat jól tudja azt, hogy létezett a futurizmusnak egy orosz változata is, és Majakovszkijban a nagy költőt tiszteli, úgy tudnia kellene, hogy a futurizmusnak az oroszéval sok vonásában megegyező „magyar futurizmus” is létezett, amely követte ugyan a futurizmus stilsztikáját és verstani tanításait, de nem követte ún. imperialista irányzatosságát, háborúra uszító jellegét, hanem a háborúellenességnek, a pozitív pacifizmusnak és humanizmusnak volt a hirdetője. Nem lebecsülendő mozzanat ez, mert Kassák írói világképének megértéséhez nyújt támpontot, végső fokon pedig azt a politikumot revelálja, amely elkötelezettség formájában, ha nem is a napi politikai gyakorlatot, de a szüntelen állásfoglalást és „politizálást” jelentette, s az Idővel való szakadatlan együtthaladó küzdelmet hozta — Kassák „örök időszerűségének” jelzeteként.

A kassáki irodalom „esztétikuma” egyenes következménye volt ennek a magyarrá honosított futurizmusnak, „holnap-vágnak”, amelyet a Nyugatosok nagyváradi köre oly meddően próbált meghirdetni. Életnek és irodalomnak találkozása született meg Kassák tevékenységében, a szépségnek, mint esztétikai elvnek-kategóriának a kikapcsolásával, mint esztétikai célnak a megsemmisítésével, és a cselekvésnek esztétikai hitele kivívásával, tehát egy társadalmiasított esztétikumnak a hirdetésével és realizálásával, amelyben az olyan vonások mint a „rombolás” és az „építés” összhangjuk irányában indulhattak el, meghozza az építésnek, a konstruktivitásnak elsődlegességével. Amikor pedig a kassáki mű az életnek és az irodalomnak kiegyenlített körét formázta, végső fokon túl is lépte azokat az „izmusokat”, gyors folyamatként egymás után elhagyva őket, a lehetőségekből a megvalósulások irányába tört. Következésképpen hiba lenne Kassák jelentőségét és művészetét az „izmusok” hozta csillogó felszínből ítélni meg csupán, és nem látni benne azt az erőt mozdulni, amely századunk modern irodalmát alakította, döntő módon befolyásolta, s többek között nemcsak abban van a jelentősége, hogy magyarrá tette ezeket az áramlatokat, hanem abban is, hogy egy, a nyomába lépő nagy nemzedék anyanyelvére is avatta. A pályaképében éppen ezért a kreatív mozzanat a legjelentősebb, amely köré eredeti tehetsége megnyilatkozásai szerveződtek — életműve, amelynek arányaival még ezután kell szembenéznie a magyar irodalomtudománynak.

Nem „másoló” és nem „követő” lelkeség volt, hanem eredeti utat járó, még ha áldozott is aktív korszaka csillogó bálványainak. A futurizmus indítása nyomán már a maga útját járó író Kassák, akiben az expresszionizmusba torkolló tendenciák már adva voltak, amikor annak híre eljutott hozzá, mint ahogy „szürrealista” volt már a szürrealista proklamáció előtt is, olyan nagy művében, mint A ló meghal, a madarak kirepülnek című poemájában, konstruktivizmusa pedig olyan relációkat hozott, amelyek túlmutatva az „izmusok” esetlegességein, a költői világkép legmélyebb rétegeiben, többletként foghatók fel — a polgári művészet lehetőségei ellenében. Egy jövő irányában nyitott, a statikát feloldható állapot költői világképét hordozták versei, egy költői „ígéretföldjének” a lehetőségét, s így Kassák „Mózese” a modern magyar költészetnek: nemcsak a már megvalósultnak, hanem a megvalósulónak is.

„Az Ady utáni líra továbbfejlődésének egyik jelentős, bár jobbára elszigetelt útja kapcsolódik nevéhez” — olvashatjuk a róla szóló irodalomtörténeti összefoglalásban a viszolygó, az érdemeit elismerő és nyomban visszavonó megállapítást. Pedig a magyar lírának az ún. kassáki örökséggel nem kell szégyenkeznie: századunk magyar lírája legjelentősebb képviselőben ült lábainál egykoron, s az ötvenes években is volt egy időszak, melyben vonzása rendkívül felerősödött.

Valójában új utakra vitte a magyar lírát, és szakította el a Nyugat-nemzedék művészetétől szinte annak csúcán, a tízes évek derekán; tépte el a szimbolista iskola világától és stilisztikájától, s mi több, olyan rangos költőt is búvkörében tudott tartani legalább egy verseskönyv erejéig, mint Kosztolányi Dezső, s Tóth Árpádnak is volt egy kassáki pillanata az Új Isten megírásakor. Igazi és mélyeszántó hatása azonban a felnövő költői nemzedékeken érezhető leginkább. A Tett és a Ma köré gyűlt „fiatalok”: Komját Aladár, Lengyel József, György Mátyás, Révai József, Barta Sándor munkássága jelzi a Kassák-hatások első körét, majd a második hullámot a tízes évek végén és a húszas években fellépők képezik, kik a közvetlenség különböző fokozataival viszonyultak mesterükhöz. Forbáth Imre, Hernádi György, Csuka Zoltán, Tass József, Raith Tivadar neve bukkann fel Kassák körében, azután Déry Tibor, Illyés Gyula, Szabó Lőrinc művészete kínálja a példát, majd József Attila találkozik Kassákkal, hogy szinte egy életre szóló hatást kapjon tőle, később pedig egy Radnóti Miklós, Vas István kerül a kassáki vers-búvkörébe.

Kassák hatása a lírai világrépen éppen úgy felfedezhető, mint a stilisztikán: a lehetséges érintkezési pontoknak mélységét és felszínét példázva. A világképi hatás elhatároló erejű, nyoma, miként József Attila költészete mutatja, igen mély is lehet, és termékenyítő hatása nyilvánvaló, mert nem epigont, hanem szuverén egyéniséget segít, és az átkerült mozzanatok egy másik világképhez tartószlopai lesznek. A stilisztikai hatás ezzel szemben ideiglenes, a vers mélyebb rétegeibe nem hatoló, tehát könnyen le is vetkezhető, bár akadnak olyan megoldások is ezen a téren, amelyek új esztétikai kvalitásokként tovább élnek, mint Radnóti egyik legtragikus versének, a „2×2 józansága”, mely Kassák nagy szürrealista poémájára vezethető vissza.

E névhez kapcsolódó hatásokon kívül vannak általános érvényűek is, melyek cáfolják a kassáki líra „jobbára elszigetelt” jellegét. A versstruktúra új formája a Nyugat-költészet zárt rendszere ellenében, a szabadvers kassáki formája, amelyről Radnóti Miklós beszél, a képérzékenység új rétegei, az asszociatív finomságok új hulláma, a tudomány nyelvének költőivé avatása, a szélsőségek közötti távolságok kitágítása — íme a legfontosabb olyan mozzanatoknak a köre, amelyet a Kassák-vers hozott a magyar lírába, nem beszélve a költői alapállásról, amely itt aktív jelleget kapott, elannyira, hogyha a Nyugat nyelvi és verstani forradalmáról beszélünk, akkor ugyanolyan joggal kell beszélnünk A Tett-nek és különösen a Má-nak ilyen forradalmáról, hiszen a modern magyar líra nyelvi és képi világa valójában Kassák kohójában készült, és szorosan összefonódott a magyar avantgardizmussal a történetével.

A Nyugat nagy nemzedéke mind a „valósággal” való küzdelemben, tehát az ún. „objektív líra” létrehozásának, mind pedig a költői érzékenység elfinomításának a terén vereséget szenvedett, lehetőségeit és kezdeményeit nem tudta diadalmasan kibontani, s ugyanígy nem tudott megbirkózni a huszadik századi világ lírája másik oly fontos problémájával sem, amelyet a költői Térnek és Időnek nevezhetnénk. Babits híres verse, A lírikus epilógja éppen ezért egy lírának az epilógusát is eléneklí, azét, amely a zártság képzeiteiből szervezte világát, s a nyelv zenei-festői elvéből indult ki. A modern költészet olyan eredményei, mint a lírai érzékenység szimultaneizmusa, az egyidejűségek, melyek megbontották a művészet klasszikus tér- és időszemléletét, a zene ellenében a képzőművészet szerkesztő elvének eluralkodása, a forma belső kiképzésének hangsúlyozott problematikája, amely a képszerkesztés új módjait hozta a mozgásban levő vonal és alapformák előtérbe helyezésével, az elszemélytelenedés és a tárgyiaslás, amely a költői Énnek világhoz való viszonyában beállott elmozdulásra figyelmeztet — általában az „izmusok” hozta alapvető változások Kassák művében üzentek a legegységelműbben a magyar lírában, s nem lesz véletlen, hogy a Nyugat lírai hagyományaira támaszkodó vagy a harmincas években ahhoz csatlakozó magyar költészet közelről sem pusztán folytatása a tízes évek magyar lírájának, nem kis mértékben éppen Kassák verseinek intermezzója miatt.

„Elszigetelt” volt-e tehát Kassák lírája? „Elszigetelt”-e az az áramlás, amely negyven esztendőn át termékenyítően hatott a magyar költészetben? Nyilván csak akkor vélekedhetünk így, ha nem veszünk tudomást azokról a közvetlen vagy közvetett hatásokról, amelyek Kassák verseiből és Kassák lírai példájából indultak ki. Más kérdés, hogy ennek a ténynek irodalomtörténeti tudatosítása mindeddig elmaradt. Feltűnő, hogy amilyen szívesen foglalkozott a magyar kritikai irodalomtörténeti szemlélet az Ady-, a Babits-, az Illyés-, a József Attila-iskolával, olyan fanyalgással viszonyult ahhoz, amit Kassák-iskolának nevezhetünk, holott a modern magyar irodalom a Kassák-líra és a kassáki irodalmi szerep biztató hatása alatt indult el csúcsai felé. Más kérdés, hogy Kassák életműve önmagában is impozáns fejezete a magyar irodalomnak: egy szuverén, a teljeség igényének bűvöletében élő egyéniség sokoldalú és sokágú érdeklődésének megnyilatkozásaiból, esztétikum-má szerveződéséből alakult ki — a modernség egyik lehetséges formájaként.

CSAPLÁR FERENC

KASSÁK LAJOS FOLYÓIRATA: A DOKUMENTUM

„1926 őszén érkeztem meg Budapestre. Két hónappal később, 1926 decemberére már meg is jelentettem új lapomat, a Dokumentumot” — vall az indulásról a tőle megszokott szubjektivitással Kassák. (A magyar avantgarde három folyóirata. Helikon, 1964.)

Az időpont nem véletlen, némi túlzással talán törvényszerűnek is mondható: Bethlen hatalomra jutásával az ellenforradalmi rendszer konszolidálódik, „alkotmányossá” lesz: az amnesztiarendelet következtében az emigránsok nagy része hazatérhet, így Kassákkal együtt Illyés, Déry, Nádass József, Németh Andor; erjedés, pezsgés kezdődik a hazai politikai és szellemi életben, elsősorban az ifjabb generáció jóvoltából: egymás után születnek az új folyóiratok: a Dokumentum után 1927 februárjában a Pandora, majd A láthatár, az Új Föld és a 100%.

Kassák elgondolása az volt, hogy a Dokumentum-ot mint a bécsi emigrációban megjelent Ma „félreérthetetlen folytatóját” szerkeszti. Valóban: az új folyóirat szelleme, nemzetközi jellege, munkatársi gárdája, tipográfiája, illusztrációs anyaga a bécsi Má-t idézik. Déry, Illyés, Nádass és Németh Andor a négy főmunkatárs. A program — a sors furcsa iróniájaként — az utolsóvá lett ötödik számban jelent meg: „Nem művészeti folyóiratot csináltunk, hanem szociális látószögből a mai világkép keresztmetszetét igyekeztünk lerajzolni. Sem pártpolitikai, sem pénzügyi megfontolásból nem festettük át színünket. Ellenzék vagyunk. De ellenzékiességünk nem merül ki kritikai állásfoglalásokban és realizálhatatlan fenyegetőzésekben. A bennünk erő építő tendenciák szabják meg egyenes utunkat. Ellenzék vagyunk, de kísérletet sem teszünk a mai világ részletjelenségeinek behatárított kritizálására. Hogy közelítsünk meg értelmes és indokoló kritikával olyasmit, ami okozat a kauzalitások láncában, melyet teljes egészében ellenszenvesnek és elvetendőnek érzünk. Minden tagunk, minden mozdulatunk maga a tiltakozás. Kompromisszumra nem vagyunk hajlandók. Amit ma az ember szellemi téren alkot, nagyrészt időszerűtlennek, alkotójához méltatlannak tartjuk. A tehetségek nem érdekelnek bennünket. Túl sok van belőlük, és rég kimerültek önmaguk kompromittálásában. Ma már ott tartunk, hogy a felelőtlenség kártékonyabb a bornírtágnál. Az ész, a jellem, a tehetség unalmas drapériái mögött egy van, ami érdek: a félre nem érthető attitűd, mellyel az ember állást foglal önmagával, társaival s a világgal szemben.”

A tagadás és az építés szándéka fonódik egybe. A Dokumentum munkatársai az uralmon levő „individualista” gazdasági-társadalmi rendben (a kapitalizmusban) olyan végzetes konstrukciót látnak, mely legapróbb elemeiig híjával van minden ésszerűségnek, s működése maga a zűrzavar. Esményük a szigorú logika jegyében fogant racionális társadalmi szerkezet (a szocializmus), melyben megvalósul — a közösség „életigényeinek” szolgálatára irányítva — a tökéletes célszerűség, a teljes harmónia. Nagy érdeklődéssel kísérik az amerikai racionális üzemszervezés jelentős eredményeit, rámutatva az egész folyamat a tőkés viszonyok között munkásellenes jellegére; a szovjet tervgazdálkodást — mivel „ez az egyetlen tudatos, akart megvalósítási formája” a „kollektív”, „célszerű” társadalmi konstrukciónak — „az egész világtörténelem legnagyobb, jelenleg legjelentékenyebb próbálkozásának” tartják.